

g vloek
ijk ge-
et de
zels.
euwen
te sla-
tode-
voren
vloek
vloek
noch
nieuwe
straf
geen
leiden.
rt de
lat de
altoos
ad te

m, om
or de
en. Zij
Gods
bijbel-
niets
d haar
beroep
indruk
eerste
kening
gezag
lichten,
edeeld.

ys.

m, dat
ijzigin-
acultei-
eheven
in onze
m heb-
de Re-
gheid
recht-
stelde
e beide

Rege-
ons
nate te
it noch
aan de
worden

bsidie-
geringe
in den
rd. De
r. Van
broede-
joender
jaarlijk
scho-
at, kan
stand-
zoowel
en van
envolk,
t name
anneer
eit zoo
oeterd,
lan zou
ierefor-
en kan
n. Van
in geen

nt ook
s lang
s, zon-
Staats-
groep
eginsel
getal en
e. Waar
armen
en van
der de
rdt ten
kracht
en van
de beurs
anclede
te kerk
at hier
en door
ontko-
erg als
n arbe-
te wij-
ronder

g geen
e aan-
vorden.
leden,
zal den
n. Den
n. Be-
d. Maar
dat de
de an-
verheid
aan de
arrentie
zonder
ok het
oor den
g geen
e groep
os on-
alizeren
wilt de
derwijs
te ster-
jn geld
n moet
aar on-
e voor-

standers van het Christelijk onderwijs eerst uit eigen middelen voor hun eigen scholen te zorgen hebben, en dan bovendien, in den vorm van belasting, nog mede moeten betalen voor de scholen hunner tegenstanders.

De grievende onbillijkheid, die hierin schuilt, is dan ook reeds lang ingezien. Tot eere van onze tegenstanders mag getuigd, dat ook zij aan dezen misstand een einde helpen maken. Voor de lagere school bracht de wet-Mackay in beginsel rechtsgelijkheid ook wat de Staatsubsidie betreft. En voor de Christelijke gymnasia wordt door het voorgestelde wetsontwerp hetzelfde doel bereikt.

Des te meer moet het wel de aandacht trekken, dat de Regering ten opzichte van het hooger onderwijs in engeren zin de lijn niet doortrekt, en zelfs in haar Memorie van Toelichting over dit punt het zwijgen bewaart. Wel stelt de Regering voor, dat in de kosten van gebouwen tot een maximaal bedrag van een ton gouds kan tegemoet gekomen worden, en zullen, wordt het ontwerp wet, ook voor de bijzondere Universiteiten een tiental beurzen worden beschikbaar gesteld; maar hoe dankbaar deze steun ook aanvaardt wordt, de Regering zelf weet te goed, wat een volledige Universiteit jaarlijks kost, om ook maar te wagen, dat een dergelijke steun meer dan een druppel zal zijn op een gloeiende steen.

De vraag moet dus wel gesteld worden, of de volledige vrijmaking van het Hooger Onderwijs niet eischt, dat de Staat ook de bijzondere Universiteiten, evenals de Christelijke lagere scholen en de Christelijke gymnasia, subsidieert, opdat aan de krenking van het Christelijk deel onzer bevolking een einde kome, en ook op dit gebied rechtsgelijkheid voor allen worde verkregen.

Natuurlijk wil dit niet zeggen, dat de Regering reeds in dit wetsontwerp de subsidie van het bijzonder Hooger Onderwijs moet opnemen. Dat is een zaak van politiek beleid, die de Regering heeft uit te maken met de volksvertegenwoordiging. En al vermeldt de Regering haar motieven niet, waarom zij geen subsidie voorstelde, toch kunnen deze ten deele wel gegist worden. De felle campagne, die in heel de liberale pers opstak tegen de erkenning van de Vrije Universiteiten en de door haar verleende graden door den Staat, toont wel, hoe veel moeite het kostte, zelfs dezen eersten stap tot vrijmaking van het Hooger Onderwijs met medewerking van alle partijen te doen. Dat de Regering daarom de quaestie principieel wilde stellen, en het laatste vraagstuk er geheel buiten hield, valt in haar eer te loven dan te laken. Subsidie zou den strijd onzuiver hebben gemaakt. Daarom deed de Regering wijs, met de subsidie buiten spel te laten.

En hierbij komt in de tweede plaats, dat de erkenning der vrije universiteiten op de voorwaarden, die de Regering voorstelt, metterdaad buiten het subsidie-vraagstuk omgaat. De Regering had voorwaarden kunnen stellen zoo hoog, dat geen particuliere vereniging aan de vervulling daarvan denken kon. Dan ware de rechtsgelijkheid, die de Regering beloofde, een Tantalus-kwelling geweest. Gesteld bijv. dat de Regering geëischt had, dat de vrije universiteiten, om erkend te worden, even als de Staatsuniversiteiten vijf compleet bezette faculteiten moesten bezitten, met de daarbij behorende ziekenhuizen, laboratoria enz., dan kon ook de domste leek wel op zijn vingers uitrekenen, dat aan dien cisch niet te voldoen ware, tenzij de Staat zelf niet met enkele duizenden guldens, maar met tonnen gouds bijspoorde.

Zulke eischen stelt de Regering echter niet. Een vrije universiteit heeft volgens dit wetsontwerp, om erkend te worden, drie faculteiten noodig, elk met minstens drie hoogleraren bezet. Stelt men nu het salaris van elken hoogleraar gemiddeld op vijfduizend guldens, dan eischt de Regering dus, dat de vereniging, die deze Universiteit in stand houdt, jaarlijks een som van vijftienveertigduizend guldens kan bijeenbrengen. Een som, die niet zoo heel veel het budget der Vrije Universiteit te Amsterdam te boven gaat.

En met oog op de politieke omstandigheden en in verband met de gestelde voorwaarden kan de Regering er dus geen verwijt van gemaakt worden, dat zij de subsidieering van de bijzondere universiteiten in dit wetsontwerp niet terstond opnam. Eer dient de Regering dank te worden gebracht dat zij, niettegenstaande de vrijmaking van het hooger onderwijs bij de vorige stembuscampagne niet op den voorgrond werd gesteld, toch zoo spoedig reeds dit wetsontwerp indiende en daarmee den stillen tegenstand en publieke afkeuring van heel de „officiële wetenschap“ trotseerde.

Uit de Pers.

In de *Gratinger Kerkbode* gaf Incognitus enkele opmerkingen ten beste over onze Christelijke pers, die hooft snijden:

Er is een tijd geweest, dat de Christelijke pers niet hoog stond. Enkelde bladen daargelaten, stonden de meeste op laag peil.

Her en daar dook een uitgever op, die niet al te veel werk had, en om zijn pers rendabel te doen zijn, en zijne lezers zoo n beetje aan het werk te houden, op eigen gelegenheid ging zeilen, als redacteur oprad, een schoolmeester opzorde, die, omdat hij het niet al te breed had, wel een extra dubbelte wilde verdienen; voor een gulden heet wat deed en een „leader“ schreef zoo goed en kwaad het dan ging.

Kwam er dan ook niet precies op aan wat men schreef, 't publiek was niet erg kieskeurig, de lezers in den regel kleine luijen, en hoe platter en gewoner men de dingen zei, hoe beter men het begreep.

Het volk stond nu eenmaal niet hooger, de ontwikkeling was heel eenvoudig niet groter, en men moest zich laten afzinken tot den bodem waarop de groote menigte stond, in plaats dat men pogingen aanwenden ging om het volk wat op te heffen en ook in zijn denken te vereelen.

Die tijd is voorbij.

En van dien kant het onderwijs beschouwd mag men zeer dankbaar zijn voor al het goede, hetwelk daardoor het volk ten deele evenveel meer heeft geschreven wordt en wat men schrijft.

En dat is goed ook.

De Christelijke pers is er in de laatste vijfentwintig jaren dan ook belangrijk op voortgegaan. Elke stand heeft schier zijn eigen blad, zoowel op politiek als kerkelijk terrein. Om maar te denken aan *Standard* en *Nederlander*, de *Rotterdamseche*, *de Dagblad voor Friesland* en de *N. Prov. Groninger*.

Zoo ook op kerkelijk gebied. Voor onze Kerkkringen is de *Herant* jaren het blad geweest, dat hoog stond en waarnaast de *Basiss* een waardige plaats innam voor hen, die minder de fractie van '86 voorstonden en meer intiem kerkelijk leefden. Voor het volk deden de Kerkbladen uitnemend dienst en velen werden zoo ingericht, dat jeugd en grijsheid er iets in vonden, dat aantrok en behaagde.

De jongelingschap vroeg zijn blad, de jongedochters kregen hun courant, zelfs voor kinderen begon men krantjes te schrijven, en in menig uitspan heeft elk zijn eigen lectuur.

Ke teken van onze eeuw! Men splitst, scheidt, en lijfen en bakens worden straks getrokken en juist gezet.

Men voelt zoo spoedig en zoo fijn, en accentueert de begrippen en feiten.

In menig opzicht is dit goed. Stilstand is achteruitgang.

Ontwikkeling doet de kunst bloeien, en hoe meer ook het huijsgein alrijds kennis opwekt, hoe beter dit voor 't maatschappelijke en kerkelijke leven zal wezen.

Toch dreigt ook in dezen gevaar. Men heeft altoos menschen die vergeten, dat een latijnsch spreekwoord zegt: wie goed onderscheidt, leest goed, en dat wordt niet vergeten door hen, die geen latijn ooit leerden, maar die in deze taal niet geheel vreemdeling zijn.

Soms komt het nit, dat er in onze Christelijke pers een zekere plathed insluip, die men moet afkeuren en tegengaan. Zeker is het doel om populair te wezen, het volk te winnen, volkomen te zijn en door den kleinen man direct en goed begrepen te worden, volkomen goed.

Dit laatste verdient alle aanbeveling, want menig schrijver en spreker bedenkt bij lange na niet genoeg, dat trots de meerdere ontwikkeling des volks, de menigte toch nog niet diep denkt, en dat in menig geval de zaken niet eenvoudig genoeg gezegd kunnen worden. Eenvoud blijft altoos kenmerk van het schoone en ware, en zij die uitnemende schrijver en redenaar hoorden, staan immer verward over den verbanden eenvoud van hun woord.

Het mag in onzen tijd niet uit het oog verloren, dat onze kinderen minstens vijf jaar vroeger wel wassen schijnen, dan voorheen. Dingen waar wij op vijf en twintigjarige leeftijd schier vreemd aan waren en er totaal niets van af wisten, weten menschen van nog geen twintig in onzen tijd in de puntjes. En raken waarover wij in vroeger tijd ons geneerden om in een kleinen kring over te spreken, worden nu als zeer gewone zaken publiek berekend.

Of dit voorniglijk is?

Ook onze Christelijke pers moet niet vergeten, dat de lectrur van thans niet maar in handen van vader en moeder komt, maar ook in handen van nog jonge kinderen.

En als een knaap van tien of twaalf jaren de bladen in ontvangst neemt, dan moet het toch niet noodig eien, dat de ouders met zekeren schroom het toelaten, dat zijn oog in een Christelijk blad niet.

Of wanneer een moeder dit of dat artikelje gelezen heeft, dan moet het niet noodig zijn dat zij het blad dicht vouwt en voor 't oog der dochteren verborgen houdt.

En zulks komt voor in onze Christelijke pers. Dit moet bedacht, inzonderheid door wie schrijft. Men zij ook kiesch en kuich in wat men het publiek voorlegt. Al wordt het in verband tot zeer ernstige dingen gezegd.

Men kwetst ter eener zijde en prikkelst anderzijds. Wat destijds een Kerkeraad deed, die den Dienaar des Woords over een preek interpeleerde, in welke hij de „weedergeboorte“ behandelde had en lot in nuances de geboorte der menschen ter sprake bracht, was alleszins goed.

Niet alles is voor den kansel geschikt, maar evenmin voor een blad, al is het of wel het Christelijk wezen.

Men mag geen bloe jagen op de wangen der schuchtere maagd, die ter stichting en leering een Christelijk blad openslaat.

Populair zijn is goed, is noodig; zoo spreken en schrijven, dat een ieder ons verstaat, is eiken en elk bevestigte zich om daarin de meeste vordering te maken en hoog te staan.

Maar platte taal en ruwe, lompe uitdrukkingen voorkomen men; men zegge in gekunstte taal wat men meent te moeten zeggen, maar kwets geen gevoel, noch prikkel de zenuwen.

Al wordt de schrijft gebruikt voor populaire geschriften en al weet men vooruit, dat het lezend publiek niet zoo ijngevleed is en het niet zoo erg opvat, omdat een wezenloos hart het zel en schreef, er zijn ook anderen, die het onder de oogen nemen en den schrijver dikwerf bij lange na zoo hoog niet waardeeren en op verre na niet zoo goed kunnen vergeven wanneer hij dergelijke personen bedriift. Daar moet mede gerekend, terdege op gelet, en het moet bedacht worden, dat de liefde sticht. Men schrijft niet om iets verkeers, maar iets goeds te bereiken, en wat men neerlegt voor de oogen der menigte, moet zoo wel in het paleis der Koningin als in de schamele woning der armen eene plaats kunnen ontvangen.

Hier wordt metterdaad de vinger gelegd op een wonde plek.

De nieuwere letterkunde, die naar Zola's voorbeeld bij voorkeur den innerlijken kant van het huwelijksleven schildert en dat doet in woorden, die zelfs een ruw soldaat een schaamteloos op de wangen zouden jagen, heeft ook bij ons volk een achteruitgang in kiescheidsgevoel ten gevolge gehad, die wel diep te betreuren is.

Des te ernstiger is de roeping der Christelijke pers, om naar het woord des Apostels alleen „wat weluidt en liefelijk is“ aan haar lezers voor te zetten.

Waar het teere waas der kiescheid wijk, ligt de zonde van onkuisheid voor de deur.

Officiële Berichten.

Classis Breukelen.

Vergadering der classis D.V. den 16den Juli te Breukelen. Punten voor het agendum in te zenden voor 1 Juli bij de laatste ondergeteekende.

De roepende Kerk van Wilnis.

J. F. Vis.

R. HOOGWERF.

Di. H. DE Koning, *mod.*

De arbeid onder de Hollanders te Essen a. d. Ruhr.

Na de laatste opgave in Februari van dit jaar werd mij voor bovengenoemde arbeid ontvangen:

Van De v. B. Em. pred. te Nijmegen f. 5.00; Van de Geref. Kerk te Zaandam A f. 5.00, Naaldwijk f. 5.00, Vorden f. 2.00, Andel (N. B.) f. 2.50, Bussum f. 2.50, Oppenhuizen f. 1.65, Ferwerd f. 2.50, Klundert f. 3.00, Tzummarum f. 1.00, Zeist f. 5.00, Wokum f. 5.00, Lochem f. 5.00, Ambt-Vollenhove B f. 3.90 en Doetinchem f. 2.31½.

Hartelijk dank voor deze gaven. Er is echter behoefte aan voortdurende steun. Gaarne zal ondergeteekende verdere bijdragen ontvangen.

Namens de Deput. der classe Zutphen ad hoc:

Di. G. RENTING.

Winterswijk, 8 Juni 1903.

Kort Verslag van de Prov. Synode der Geref. Kerken in Friesland, gehouden te Leeuwarden op Woensdag den 27 en Donderdag 28 Mei 1903.

14. Voorstellen. Komt in behandeling punt 6 a en b van het agendum, inzake „uitbreiding van het fonds voor krankzinnigen, ook tot doofstommen, idioten en blinden.“ Na ontvangen inlichtingen wordt dit punt door de afgev. der Classis Sneek ingetrokken. Blijft over het voorstel van de Kerk van Oldeboorn tot reglementwijziging 200, dat ook ondersteuning voor Chr. verpleging van doofstommen kan worden verkregen.

Het navolgende voorstel van Ds. Nieboer wordt aangenomen:

„De Prov. Synode gehoord de besprekingen aangaande het voorstel van de Kerk van Oldeboorn, Cl. H. inzake „wijziging van het reglement der Kas tot ondersteuning van Diaconien enz., — met uitbreiding ook voor de „Chr. verpleging van doofstommen“, gelet op de bezwaren daartegen eenerzijds, nochtanster andere zijde overtuigd van het wenschelijke van een nieuw fonds voor onderscheidene „ellendigen, benoemde Deputaten, teneinde gegevens te verzamelen en eene volgende Prov. Synode te dienen van advies.“

Tot Deput. voor deze zaak worden benoemd, Ds. v. Kasteel, Ds. Nieboer en Ouderl. Althuis.

15. Het met zorg gestelde Rapport voor de Zending wordt uitgebracht. De Prov. Synode spreekt de hoope uit naar aanleiding van dat verslag, dat de Fr. Kerken eerling in het bezit zullen kunnen worden gesteld van geschikte, niet al te dure Zendingkaarten.

Voor de Medische Zending te Krakal is er een tekort. Den afgev. der Classis wordt de laatste medegegeven, „om deze zaak aan hunne respectieve Classis te rapporteren ter opwekking voor de nalatige Kerken.“

Met dank wordt het Rapport aangenomen. Evenals ten vorigen jare zal het gedrukt worden en met de Bijlage „het schrijven van Ds. Bakker“ worden opgenomen in de „Acta der Synode“.

16. De overige zaken der Zending worden nu behandeld. Voorlezing wordt gedaan van het antwoord der Gener. Syn. van Arnhem op de vragen der Prov. Syn. van 1902. Zie Acta Gener. Syn. Bijlage F. F. pag. 251 en 255.

Ook is een schrijven van de Gener. Zendingdeput. ingekomen. Het misverstand zal worden opgehelderd en de correspondentie daarover worden gevoerd door de geëconiteerden tot de Zending.

Naar aanleiding van een vraag der Zendingkerk en Deput. „of zij goed hebben gehandeld door in „dit stadium, het Zendingsoed te laten „plaatsen op den naam der Geref. Kerk te Heeg“, wordt het navolgende voorstel van Dr. A. Kuyper Jr. aangenomen:

„De Prov. Syn. behandelende de vraag van „de Zendingkerk en Deput. op welken naam „de Zendingsoederen op Midden-Java hebben te staan, gehoord de besprekingen daarover „gevoerd, goedkeurende dat zij voortloopt op „naam van de Geref. Kerk van Heeg staan, „besluit met het nemen van eene definitieve „decisie in dezen te wachten tot tijd en wijle „Gen. Deput. voor de Zending hun onderzoek „volledig geëindigd hebben.“

Inzake de vraag van Ds. Bakker naar het geoorloofde om ongedoopten in de Kerk te trouwen, wordt het voorstel van Ds. Nieboer aangenomen: „De Prov. Syn. gehoord hebbende „de besprekingen naar aanleiding van Ds. Bakker, „of het geoorloofd is, ongedoopten in de „Kerk te trouwen“, keurt de handeling van „Ds. B. in deze zaak goed, en besluit Ds. B. „voor het vervolg uit te noodigen in de toekomstige gevallen niet te handelen zonder „overleg gepleegd te hebben met de andere „missionaire Dienaren des Woords overeenkomstig art. XV der Zendingsoorde.“

Vooraf was de Synode in de gelegenheid gesteld, kennis te nemen van het ingewonnen advies van Prof. Rutgers.

Nog een andere vraag van Ds. Bakker komt ter tafel, aangaande het sluiten van een leening van enkele duizenden tot het bouwen van scholen. Het zeer onbepaalde in de vraag hoopte tot groote voorzichtigheid, ooschoon de „hulpdienst der scholen“ van groot belang moet geacht worden voor Zending.

Het voorstel van Ds. van Dijk wordt aangenomen: „De Prov. Syn. spreekt uit, dat zij „het noodig acht, dat de schooldienst voor „eerst bevorderd wordt in de gehoorde ge „bouwen.“

Ook is door de Synode een voorstel „de Geus v. d. Munnik aangenomen, „om drie „Deputaten aan te wijzen tot onderzoek, of en „in hoeverre de Prov. Regeling voor de Zending „c. a. herziening zal behoeven, om ze in overeenstemming te brengen met de Gener. Zendingsoorde, — met opdracht om het resultaat „van dat onderzoek (tijdig voor 1 Febr. 1904) „ter kennis te brengen van de Kerken en de „Classis der provincie.“

Bij de behandeling van deze zaak werd kennis genomen van een ingekomen schrijven van den Kerkeraad te Hallum.

Nog een enkele vraag van Ds. B. wordt naar de Zendingkerk met Deput. verwezen en hiernede zijn de zaken der Zending voor deze Synode behandeld. Zendingkerk en Deput. in sonderheid ook de Rapporteur Ds. van Dijk ontvangen den dank der Synode.

17. Met den uitgever der *Fr. Kerkbode* zal nader onderhandeld worden aangaande het bestaande contract. Tot Deput. van onderzoek enz. zijn door de Synode benoemd de Brs. Oberman Dien. d. W. en Zandstra Ouderl., beide te Wommels.

18. In de zaak van den Kerkeraad v. W. tegen een uitspraak der Classis Sneek enz. rapporteert Ds. de Geus. De conclusie van het Rapport wordt, eenigszins door de Synode gewijzigd, aldus aangenomen: „De Prov. Synode „spreekt het nit, dat de beide bedoelde lid „maten van de Kerk te W., met het oog op „het heil der Kerken, hunne attestaten moeten „opvragen bij de Kerk v. W., en die inleveren „bij de Kerk v. G.; en „raadt de Kerk v. G. aan, om indien deze „lidmaten mochten verzoeken bij de Kerk v. „W. te mogen kerken, hun lettende op de „gansch bijzondere omstandigheden, dit niet te weigeren.“

19. Overeenkomstig de conclusie der comm. rapporteert Ds. Roorda, inzake het protest der Kerk van O. tegen de cl. H., besluit de Synode deze zaak terug te wijzen naar de kerk van O.

20. Benoemingen:

1. Voor art. 49 D. K., cl. I. Ds. J. D. v. d.

Munnik, sec., Ds. D. Steenhuis; cl. Ds. D. O. de Roos, sec., Ds. T. B. J. de K., cl. K., Ds. H. Meijer, sec., Ds. J. Dekker; cl. Dr. Ds. H. Sierstema, sec., Ds. A. v. Andel; cl. S., Ds. H. Dethmers, sec., Ds. Koopmans; cl. B., Dr. A. Kuyper Jr., sec., Ds. J. op 't Holt; cl. F., Ds. A. Nawijn, sec., Ds. Allaart.

2. Voor art. 13 D. K., cl. I., Ds. J. Veenstra, sec., Ds. Boekenooijen; cl. D., Ds. Faber, sec., Ds. v. d. Kouwe; cl. K., Ds. J. Dekker, sec., Ds. A. Terpstra; cl. Dr., ouderl. K. E. v. d. Veen, sec., ouderl. W. Dorenbos; cl. H., ouderl. A. Peereboom, de Lemmer, sec., ouderl. B. Peereboom, Heerenveen; cl. S., ouderl. B. Sijbrandij, sec., ouderl. J. Rodenhuis; cl. B., Ds. J. op 't Holt, sec., Ds. Meijlertsmä; cl. Fr., Ds. J. C. Balhuizen, sec., Ds. S. v. d. Wal.

3. Voor den dienst der Zending. Cl. I. Ds. Boekenooijen sec., Ds. Steenhuis; Cl. D. Ds. S. Tromp sec., Ds. Parlevliet, Cl. K. Ds. Bosma sec., Ds. J. Dekker; Cl. Dr. Ds. H. Sierstema sec., Ds. Prins; Cl. H. Ds. v. Andel sec., Ds. Dijkstra; Cl. S. Ds. A. Groenewegen sec., Ds. Ploos van Amstel; Cl. B. Ds. H. v. Dijk sec., Ds. Andrieu; Cl. Fr. Ds. Allaart sec., Ds. Doorn.

4. Voor het Informatie Bureau: de Brs. C. W. Bolman, H. G. Brouwer en D. Lautenbach, sec. K. Maywald allen te Leeuwarden.

5. Algem. hulpbel. Kerken, Ds. Eringa sec., Ds. Steenhuis.

6. Admin. Kerk enz. de Kerk van Leeuwarden.

7. Curator der Theol. School gekozen met meerderheid van stemmen Ds. de Geus, sec. Dr. A. Kuyper Jr.

8. Deput. tot mogelijke herziening der Prov. Reg. Zending de broeders Dienaren des Woords van Dijk, de Geus en van der Munnik.

21. Roepende Kerk voor de volgende Synode zal Leeuwarden zijn en te Leeuwarden weet vergaderen.

22. Na lezing van de korte notulen wordt deze Prov. Synode met dankzegging door den Praeses gesloten.

Ds. J. G. BALHUIZEN, } *Scriba der Synode.*
Ds. H. MEIJER, }

Kort verslag van de vergadering der classis Utrecht op Woensdag 27 Mei 1903.

De vergadering wordt door Ds. Buitenhuis, naar toerbeurt praeses, op de gewone wijze geopend. Ds. Van Buren treedt op als assessor. Ds. Buys als scriba.

Wordt besloten den classicaal zendingdag in 't laatst van Augustus te houden. Zeist wordt opnieuw aangewezen als plaats van samenkomst. Ds. Adriaanse wordt ad hoc gedeputeerd in de plaats van Dr. Honig.

Ds. Klaarhamer bericht, dat Z.berw. door redenen van gezondheid verhindert is ter vergadering te komen.

De praeses en scriba rapporteren van hun onderzoek naar de wijzigingen, noodzakelijk in de regeling van de werkzaamheden der classis.

Bij het overzien van de regeling vestigt de kerk van Utrecht de aandacht op haar quotum in den classicaal aanslag voor de eem. dienaar en, die onovervredig is aan het haar opgelegde quotum voor alle gewone onkosten.

Wordt besloten, dat de kerken in de kosten voor eem. dienaar enz. zullen worden aangeslagen naar 't percentage voor de bijdrage in andere kosten.

Thans wordt het woord gegeven aan Ds. Adriaanse tot het houden van een referaat over de *zending en den Javaanschen adat*.

Spreker begint met te herinneren aan den strijd die er te Philippo ontbrandde, toen Christus daar zijn kerk vergaderde. Heel de stad kwam tegen het werk Gods in verzet. En de aanklacht die men tegen Paulus en zijn medgez. inbracht, luidde: „deze menschen verkondigen nieuwe zeden, die het ons niet geoorloofd is aan te nemen.“

De *adat* stelde zich 't Philippo tegen het Evangelie.

Zoo stelt zich ook op Java de *adat* tegen 't werk der zending.

Het woord *adat* beteekent op zich zelf niets meer dan ons „gewoonte“, „gebruik“ of „zede.“ Maar voor den Javanen is zijn *adat* gansch wat anders dan voor ons onze gewoonten en gebruiken zijn. De Javanen houden zijn *adat* voor heilig. Hem te overtreden of opzij te zetten geldt voor misdad.

De *adat* omvat heel het Javaansche leven: maatschappelijk, staatkundig en godsdienstig.

In alle handelingen, gering of gewichtig, wordt de Javanen door den *adat* beheerscht.

Spreker toont dit met tal van voorbeelden aan. De *adat* geldt b.v. in den rijstbouw voor de bepaling van de richting der voren; voor den dag der beplanting; voor het offermaal dat daarbij gehouden moet worden; voor tijd en wijze van de oproering der sawahs, het aanleggen en bezetten van de kweekbedden enz. en zoo bepaalt de *adat* eveneens alle onderdelen van den arbeid in den oogst, het bouwen van een huis, de verloving, het huwelijk, de gebruiken bij de geboorte van een kind, en bij begravenis.

De *adat* heeft een godsdienstig karakter, gelijk reeds hieruit blijkt, dat het de *priesters* zijn die in elk speciaal geval aanwijzen wat de *adat* eischt.

Het stijpt houden van den *adat* geldt dan ook als voorwaarde voor tijdelijk en eeuwig welzijn. Want de goden en geesten straffen wie den *adat* verwaarloost.

De *adat* wortelt n.l. in allerlei legenden van de goden en de geesten die de Javanen vereert. Zoo beruist de algodische vereering van de rijst, die vooral uitkomt in den *adat* voor den oogst, op de legende, dat de ziel van twee godendochters in de rijstplant is gevangen.

Dit maakt duidelijk hoe een Javanen, die tot bekeering komt, onmiddellijk met den *adat* in botsing moet komen; omdat hij niet den afgodendienst brak, *dan* hij hem niet onderhouden.

Alle Javanen van zijn dorp beschouwen hem als iemand die den toorn van de goden en de geesten over hun dorp brengt.

Hij wordt van 't leven feitelijk uitgesloten. Hij wordt noodwendig overtreder van allerlei officiële publieke gebruiken. Het leven onder zijn volksgenooten wordt hem op allerlei wijze bemoeilijkt.

Toch mag de zending niet evenals Sadrach den Javanen schenken ad in den vorm aanhouden. Wel mag ze nooit eischen, dat de Christen Javanen ook de inlandse zeden verlooche, die niet in strijd zijn met Gods Woord. De Javanen moet Javanen blijven. Zijn eigenaardige levensvorm moet gekerstend.

De praeses zegt den referent dank voor zijn schoone, leerrijke voordracht.

Van de gelegenheid om vragen te doen of opmerkingen te maken naar aanleiding van 't referaat, wordt door een viertal broeders gebruik gemaakt.

Nadat de rondvraag gehouden is, verzoekt de

praeses Ds. Ruys, voor te gaan in dankzegging en sluit daarna de vergadering.

Op last der classis, K. FEHNHOUT Mz.

Agenda voor de Provinciale Synode van Groningen, in het Kerkgebouw in de Nieuwe Ebbingestraat, Woensdag 10 Juni 1903. Aanvang 10 uur, Rekendag Dinsdag 9 Juni, 10 uur.

Afgevaardigden.

Primi: Secundi:

CLASSIS GRONINGEN:

Ds. J. Westerhuis. Ds. A. van Wijk.
Ds. P. Bos. Ds. G. Broekhuizen.
Oud. H. M. Wiersema. Oud. J. H. Steenhuis.
Oud. J. Terpstra. Oud. A. v. d. Riet.

CLASSIS ENNUMATI:

Ds. H. Scholten. Ds. B. v. d. Werff.
Ds. H. J. Heida. Ds. C. v. d. Vries.
Oud. P. Bakker. Oud. D. Nijhof.
Oud. P. Pel. Oud. T. Brandsma.

CLASSIS WARFUM:

Ds. J. Duursma. Ds. L. S. Jongma.
Ds. F. ten Hoor. Ds. J. Bruin.
Oud. T. Klein. Oud. O. J.